

Om du synes at utskielene på dagens julebord er ille, så bør du få med deg hva **TERJE ØSTIGÅRD** kan fortelle om tidligere tiders drikkekultur.



MIDDAG: En middag med dens virkning hvor «enhver nødtes til hurtig at afgive den altfor overflødige Føde».

SKÅL: En munnskjenk.

Herrens skål!

JULEBORDET: Det norske julebordet som gir det høyt konsum av mat og drikke, er ikke et moderne fenomen. Hvorvidt det er en stolt tradisjon slik det kan utarte i de små nattetimer er en annen sak, men den norske og nordiske drikkekulturen var verre før.

Med innføringen av kristendommen prøvde den katolske kirken å hemme og hindre den nordiske umåtelighet. Fråtseri og drukkenskap var synder, men kirken klarte i liten grad å begrense svireriet. Dette hadde delvis sin grunn i lokal forståelse av hvordan man hedret Gud.

Ifølge Magnus Lagabøtes landslov fra 1270-tallet var det påbudt for alle bønder å brygge øl til jul. Hvis en bonde nektet å brygge øl tre år på rad, var straffen hard. Bonden hadde da valget mellom å bli lyst fredløs, som ville medføre at han kunne bli drept uten at noen ble straffet, eller så ville gården bli konfiskert.

Man brygget til Guds ære og utbrakte herrens skål! Å ikke brygge var en dyp fornærmelse og skjendelse av Gud, og som det ble sagt, «vi har til-drukket Eder den helige Kristes Skaal».

VERRE: Hvis katolisismen mislyktes i sitt prosjekt, så ble det verre med protestantismen, eller som det ble sagt, den nordiske levestilen gikk fra flom til springflom. Folket var rede til å forsvare hver svir og hver rus som en kamp for lutherdommen mot avholdenheten og alle andre gode gjerninger som den katolske kirken anbefalte.

Om bøndene i Telemark heter det at «Naar de gøre Gæstebud, og der findes nogen, som ikke bliver drukken, holdes det for, at Guds Forbandelse hviler over

den Person, hvorom man siger: Gud naade den, som Guds Gaver ikke bide paa. Hænder det, at Gæsterne i et Gæstebud ikke blive drukne, gaar Verten saa bedrøvet omkring, som om hans Gaard var afbrændt».

USUNN: Den nordiske livsstilen var alt annet enn sunn. Drikking av øl og vin var en ting, men med brennevinets ankomst ble beruselsens tidspunkt flyttet til før middag. Det var liten forskjell i drukkenskapen hos menn og kvinner, og ofte møtte folk beruset opp i kirken. Selv prester var fulle på talerstolen, og involvert i slåsskamper.

Den danske biskopen Palladius prøvde å innføre noen regler. Det var tillatt at

«Fråtseri og drukkenskap var synder, men kirken klarte i liten grad å begrense svireriet.

man «drikker en Skaal Øl over Tørsten», men han oppfordret på det sterkeste at man ventet til man kom hjem, så ingen drukken kjører med hest og vogn i beruset tilstand og kanskje knekker halsen underveis.

Hjemme var det ålreit å ta seg en skål over tørsten, men som biskopen tilføyde, «sæt ikke din Hustru i Rette, naar du kommer hjem, drukken og fuld, det gjør ingen Dannemand».

IKKE BARE LEKFOLEK: Å gi seg hen til drikk var ikke bare for lekfolk. Under Christian IVs opphold i Bergen i 1599 gikk det hardt for seg. Det fortelles at selskapet måtte hvile ut den 30. juni, fordi da hadde man gått i en stadig rus i åtte dager på rad, «saa at Naturen tilsidst nægtede sin Tjeneste, og det ikke var os muligt at drikke mer».

Ved en annen anledning utbrakte Christian IV trettifem skåler for forskjellige fyrster i kristenheten, og måtte deretter bæres bort i en stol. En franskmann sa



om sitt opphold hos Fredrik III: «Man fortalte kongen, at jeg havde været meget beruset ved en Hoffest Aftenen i Forvejen, hvorover Hoffet morede sig, og jeg blev mere anset».

IKKE NEGATIVT: Dette utsvevende livet var ikke sett på som negativt. Å få seg en rus var en prisverdig gjerning. Det var et tegn på at vedkommende var en flink og hederlig person. Å gi seg hen til rus var uttrykk for en god natur, og det å være drukken var ofte prøvesteinen for å være en mann av den rette støpningen, uten svik.

En del har endret seg siden den gang, og selv om det kunne være utagerende, så var det også råd for å redusere inntaket, som har relevans i dag: «Er det saa, Dig tørster ikke, Hold til Munden, lad som Du monne drikke».

Godt julebord og god jul!

FAKTA

- Den nordiske drikkekulturen har lang tradisjon.
- Troels Frederik Troels-Lund var en dansk historiker som skrev «Dagligt liv i Norden i det sekstende århundrede», som ble utgitt fra 1879-1901 i 14 bind. Han skrev blant annet om drukkenskap.
- Øl var kultur.



LAKSEOPPDRETT: Viktig at Mattilsynet følger nøye med. FOTO: BA

Verktøy mot lakselus på plass

STRAKSTILTAK: De seneste dagene har det fra flere hold vært etterlyst dramatiske strakstiltak mot lakselus. Senterpartiet vil i denne sammenheng påpeke at viktige verktøy mot lakselus allerede er på plass.

I august 2009 vedtok regjeringen en ny luseforskrift som gir Mattilsynet vide fullmakter til å bruke makt overfor havbruksnæringen. Forskriften er et ledd i regjeringens arbeid for å

«Havbruk er en bærebjelke og en livsnerve i mange lokalsamfunn langs store deler av kysten.

har fullmakt til å pålegge behandling, brakklegging og i ytterste konsekvens utslakting.

PÅ ALVOR: Lusesituasjonen må tas på alvor. Samtidig er det viktig å nyansere bildet noe. Flere deler av landet har per nå ikke problemer med lakselus. Det er i deler av Midt-Norge og deler av Vestlandet at det er størst problemer.

Det er videre grunn til å understreke at det er situasjonen til våren, når smolten vandrer ut fra elvene, som vil være avgjørende for villaksen. Havbruksnæringen har allerede meldt om sin største koordinerte satsing noensinne, og dobler innsatsen i lusebekjempelse de kommende tolv månedene. Det er derfor viktig at næringen nå jobber med sine omfattende tiltak mot lakselus, og at fagetaten Mattilsynet overvåker situasjonen nøye og vurderer ut og om det er nødvendig med tvang i enkelte tilfeller.

BÆREBJELKE: Havbruk er en bærebjelke og en livsnerve i mange lokalsamfunn langs store deler av kysten. Senterpartiet er videre opptatt av en balansert utvikling, der det legges vekt på sameksistens mellom havbruk, fiskeri og villaks. Balansen mellom disse interessene må ivaretas, og er opp gjennom tidene blitt løst fordi vi i Norge har en tradisjon for strenge reguleringer, og tett samarbeid mellom næring, forskning og fagmyndigheter i utviklingen.

Derfor ønsker vi også at næringen skal utvikles fremover, men vi skal stille klare krav i forhold til denne matproduksjonens miljømessige påvirkning. Er det rom for vekst så bør næringen få skape nye arbeidsplasser og eksportinntekter, står biologien i veien så må veksten dempes.

■ Irene Lange Nordahl, næringspolitisk talskvinne i Sp
 ■ Erling Sande, miljøpolitisk talsmann i Sp



TERJE ØSTIGÅRD

post.doc v/Unifob Global, Universitetet i Bergen